„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом, петком и недељом на целом табаку, а уторком на по табака.

ЦЕНА ЈЕ
за Аустро-Угарску:
за целу годину . . . . . 14 ф. — к.
на по године . . . . . 7 ф. — к.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 к.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 к.
За Србију
на годину 32 дин., на по године 16 дин., на четврт године 8 динара.

ЗАСТАВА.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ.

За ОГЛАСЕ плаћа се по 6 новч. од сваке врсте сваких ситних слова; за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.
За „Приповлано“ плаћа се 20 нов. од врсте.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“

Уредништво и администрација „Заставе“ налази се у кући г. Ст. Јефтића, главна улица.

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА не примају се.

РУКОПИСЕ не враћамо.

Поједини бројеви стају 10 новч.

БРОЈ 159. У НОВОМ САДУ У СРЕДУ 12. ОКТОБРА 1894. ГОДИНА XXIX.

РАСЦЕП У СТРАНЦИ ПРАВА.

Загреб, 19. октобра.

Невадовољство неколико знатнијих чланови из Приморја са данашњим правцем странке права, није нов појав. Чланови a la Барчић и Бакарчић нијесу потпуно сагласни са радом странке све од оног доба, од како се — како вели Бакарчић у својој изјави — у странку права ушуњао Франк. Ти челични борци за права свога народа нијесу могли ни представити, да би један потомак хамбуршких досељеника могао бити истински љубитељ и борац права хрватског народа. Да како, они се нијесу преварили. Учешће у странци не напустише, но моћни утецај свој у народу резервисаше, док не виде, како ће ти нови т. зв. „модерни праваши“ управо франковци повести коло народне борбе.

Они су имали и онако пуне руке посла. Халапљивости Мађара за лијепим Приморјем нашим пружаше овим честитим Словенима и правим Хрватима пуно борбе и збиљска рада. Ко се не би од Хрвата и Срба са благодарношћу сјетио дивних говора, у сабору изречених, демостенског говорника Барчића, што их збораше у славу Славенства и за права нашег красног Приморја.

Он сјећаше до душе у клубу странке права, али нествараше оне страсне покушаје борбе против Српства, што је бјеху уприличили франковци унапријед 1—2 године. Он не бјеше онај, који је предлагао да треба све Српство „изјести,“ па кад вође не могаху попримљени предлог извести, обдари их неповјерењем. Његова идеја бјеше и јест: слобода јужног Словенства, љубав и братство Срба и Хрвата. Но то се противи мисији похрваћених Чивута, тих заклетих душмана мисли Словенске, па отуд и настаје ова борба у странци права, борба, — коју можемо крстити — мисли Словенске са чивутско-Германском. Тако живљаху до јако приморски Хрвати у странци права, али данас, кад се морају згадити на најновије политичке чине „модерних праваша,“ морају устати на отпор тој погубној струји у народу свом, те резервисаним утецајем својим народ опоменути, да не слуша поличке корифеје соја Франковога, и да не иде странпутицом у своју пропаст.

Ти најновији прљави чини франковаца јесу прави узрок и повод овој поличној афери, чије се посљедице још дан данас предвидјети не могу.

Па какови су то чини? Прије свега ходочашће Франка у Пешту љетос, и мисија његова, да Хрвати и Мађари уприличе неку врсту погодбе, те једни другима оставе отворене руке у дављењу противних народности, разуми се Хрвати Мађарима, да могу „изјести“ све Србе, Румуне и Словаке; а Мађари Хрватима, да могу Србе „изјести.“

Глупа погодба, али Чива Франк има рачуна. О томе ходачашћу писано је опширније у своје вријеме у „Застави“, те за сад само оволико спомињемо. Други повећи политички маневар јесте ходочашће Франа Фолнеговића, тог „славног“ хрватског „политичког писмо-писца“, у окупиране земље Босну и Херцеговину, те његове славопојне хвале управи и власницима тих земаља. Та „политична јуначина“ заборавио је у својим „славним“ писмима о Босни и њеној управи на све недаће и зла, што их народ трпи; силом превидио политичко ропство од ког народ пати; затворио очи, да не види покварено чиновништво, које се већином састоји из људи катилинарских егзистенција, те бомбастичким фразама стао хвалити и узносити стање у Босни. Па за што Фран то чињаше? На то питање он нам сад одговара, не би ли лист „Hrvatska“ добио „postdebit“ за Босну и Херцеговину. Кад човјек види ову моралну прљавштину у странци права, мора се згадити, па ма и не био члан те странке, а како тек мора бити ономе око срца, који је по имену члан тог друштва морао бити. Та људи божји, ви сте хрватски радикалци, за вас начело ваше мора бити алфа и омега, а не тако сићушни обзири. За то, да лист прође сретно, добро је мало и лагати! Јест, кажи ти то Франу! Та он он још једнако дипли, да је он само сушту „истину“ рекао о Босни. Не мари он, што га у лаж тјера красна бесједа једног Сламе у делегацијама.

Он зна, вјерује и мисли, да је он то по налогу и упутству свога Франка за добро Хрватства урадио, а он за Хрватство готов је у свако доба и највећу жртву допринети, па ма и сам живот, тако барем веле његове ријечи. Овај политични чин најбоље илуструје Франковце. Они нијесу више Старчевићанци, они су, — како би Старчевић рекао — Славосрби, Славосрб код Старчевића значи петљанац, шепртља или хоћеш политичким изразом: опортуниста. Стари је остарио, можда кука у Куковићевој кући, кад види гдје му се политичка дјеца хватају за врат, али немоћан умно и физички нема енергије и способности, да их расћера, те одлучи кукоље од пшенице. Стари Анте, ма колико вртоглав био, био је вазда отворен опозиционалац, мрзио је петљанију, а данас сирома, ако још схваћа, што чита, мора читати у свом листу оно, против чега се највише борио.

Осим тога, што до сад споменух, јест и то разлог, за што приморски Хрвати на корифеје устају соја Франковога, јер „модерни праваши“ не ће да знају, за Словенство. Барчић и Бакарчић на против су велики Словени. Што се тиче овога питања, „модерни праваши“ играју врло смјешну ролу у политици. Они мрзе Србе, не воле Словенство, а кад год се издају за словенску мисао, и тако шарају амо и тамо, као прави петљанци.

Смјешна и глупа работа, али Чива-Франк има свога рачуна!

Ето то су разлози, који вијају у прилог Барчића и Бакарчића и осталим приморских родољуба, који прекинуше везе са том т. зв. странком права. Споменух напријед, да се данас још не могу предвидјати посљедице те борбе, нити та околност, ко ће побједити. Тек толико можемо рећи, да приморски Хрвати морају моралну побједу добити, и то из тог јединог разлога, што се они боре као људи од начела; што је на њиховој страни правда и поштење.

Мед.

СТРАДАЊА И ПРОГОНСТВО СРПСКО-ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Пише босански попо.

VII.

Српско-православна богословија некад и сад.

Кад смо увели да пишемо ове чланке, била нам је намјера, да у краткој али прегледној слици изнесемо на видело прилике и неприлике српско-православне цркве у Босни и Херцеговини, зато смо прво изнијели удес митрополита епископа. Сад ћемо редом да се обрнемо и огледамо, како стоји са богословијом, српско-православним школама, црквама и манастирима, нижим служитељима црквеним и цијелим народом.

Слободоумни дух, који је почетком овог столећа не само препородио, него кашње и преобразио Јевропу, дотакао се половином овог вијека и османске царевине. Славне успомене Султан Махмуд II. а нарочито његов син Султан Абул Мецир са признавањем равноправности и слободе сваке вјероисповјести олакотише и омогућише њиховим хришћанским подајницима напредак и рад на уређењу и унапређењу њихових црквених и просвјетних установа и уредаба. Православни Срби у Босни и Херцеговини ни часа нису часили, да се створеним новим приликама користе, а нарочито када у педесетим годинама пренесе Омер-паша своју валијску столицу из Травника у Сарајево. Травник не бијаше ни најмање згодно мјесто за сједиште средишњих власти босанско-херцеговачког вилајета, јер га Сарајево бијаше претекло у сваком погледу и подигло се као највеће трговачко мјесто. Травничко становништво није се ни интелигенцијом могло мјерити са сарајевским. А нарочито је важно то, што је и онда као и данас у Травнику уз мухамеданско становништво у њему од хришћана превлађивао католички елеменат, који није био ни позван а ни способан, да заступа интересе свију хришћана, јер католички елеменат није сачињавао ни петину свега хришћанства а душевно је далеко заостајао за православним. Друкчије је било у Сарајеву; у њему је уз мухамедански елеменат доминирао још и православни, а свијести и интелигенцијом превазилазили су православни и мухамеданци.

Није зато никако чудо, што су православни Срби са прогласом еманципације одмах развили таку дјелатност, да није било године, кад нијесу од 1850. па касније у анале своје историје забележили коју важнију нову културну тековину за унапређење своје вјере и народности. А разумљиво је, да су прво гледали да створе и остваре завод за васпитање свештенства. Тако је ето створена богословија, која је из политичких разлога смјештена у Бањулуку, а не у Сарајево, али која је сретне дане проживила од првог свога дана па до крајишничког устанка; јер пошто је турска влада одобрила оснивање овог завода, она о њему даље није никаку бригу водила, него пропустила православним Србима, да сами с њом равнају, како хоће и како знају. Но несрећа је хтјела, да су у православној српској општини у Бањалуци онда водили прву ријеч тамошњи аустријски конвули, који су такођер били православни Срби. Аустрији није никако конвенирао овај завод и она је пошто по-то гледала, да га компромитира па га је и компромитирала. Али док постоја, дао је Српству и православљу синова, каким су се учили сви онда а који и данас још на дику свештенству у Босни и Херцеговини могу служити.

Задњи устанак у Крајини уз многа друга „добра“ донио је православним Ср-

ПОДЛИСТАК.

ИЗГОВОР

ДИМИТРИЈЕ ГАЛИЦИН.

— Николај Ивановићу . . . господине Гризлов! Заповедате ли, да поставим самовар? — питала је лепа Анушка, собарица, стојећи на прагу мрачне собе,

— Не треба! — рече неки пријатни глас и за тим додаде: Боље запали свећу, јер ја не могу нигде да нађем жигице.

Анушка извади из шпага кутију машине, те запали свећу која се налазила у прљавом свећњаку. Са издртог зеленог дивана диже се за тим ванредно леп младић од својих 22 године, с црним маленим брчићима и дугом косом, која је тако приличила уз оно бледо лице му.

— Дакле не ћете чаја? — запита собарица бацивши враголасти поглед на младића, као да је хтела рећи: „Какав красан момак!“

Гризлов који је разумео тај поглед, с багателишућим осмехом рече:

— Радо бих ја, драга моја, пио чаја, али немам ни чаја, ни новаца, а газдарица баш сад изјавила, да је на вечито крај храњењу на вересију, и то просто из тог глупог разлога, што јој већ од три месеца дана дугујем за квартир . . . Жалосно, бога ми, да човек мора и за оваку јадну јазбину да плаћа.

Комичним покретом показа на уски гвоздени кревет, разглављен диван и тако исто на слабим ногама стојећи сто.

Анушка се грохотом смејала, али одмах за тим се опет узбиљи, па гласом пуним саучешћа рече:

— О, сиромаше, Николаје Ивановићу! Можда . . .

— Да без сумње. Сутра ћу на сваки начин иселити се. Куда . . . то ни сам не знам. Посљедних својих петнаест копјејка јуче сам издао.

Боже! — уздахну девојка, бришући марамом своје сузне очи. Анушки неисказано жао беше младог човека. Пољубац, што јој га је јуче у шали дао, још је горео на врату јој и сад газдарица, та грозна кождерка, отказала му!

— Обратите се к Јосимовићу, — рече — можда ће вам он позајмити.

Јегор Јосимовић беше стари званичник, а Гризловљев сусед, о коме се говорило, да у кондуити му написане само ове две речи: „Несносан дечко“.

— Искао сам већ од њега, али ми није дао. Али сад ме остави самог. На терету си ми.

Анушка поцрвени као крв и хтеде нешто рећи. Ваљда је хтела да понуди новаца младићу. Овај јој међу тим не даде времена за то, него је узе за рамена и изгура је на поље.

Оставши сам, дубоко уздахне и задуби се у мисли. Притворне веселости му нестаде. Сад већ није морао ни пред киме да крије, како је близу томе, да плаче. Више него 24 сахата је већ, како ништа јео није. Нешто више од 3 месеца дана је, како је с 200 рубаља дошао с надом, да ће у Петрограду наћи какво занимање. Донде, док су му копјејке звекетале по шпаговима и док се имао чиме заситити, имао је и храбрости. Сад пак, кад га глад почела да мори, осетио је осећај, који му до сад непознат беше.

За што се завадио са својим стрицем, он, који као сиромах човек, никога на свету није имао свога? Много боље би било, да је остао тамо у Полтави, крај вазда постављеног стола и да је трпио ма и злу ћуд свога стрица. Како красна, срећна времена беху то! И најзад га изгонише из куће. Коља, малена рођака му горко је плакала . . . тако је волео своју Кољу.

— У осталом, тамо ме је свако волео, — мрмљао је сетивши се оних старијих и млађих женскиња, које га својим Адонисом називаху — док овде осим Анушке, нико други о мени бриге не води.

Горке ове мисли набрзо потиснуше још жалосније. Сетио се оних свечаних ручкова, на којима је и сам био. Ту се подиже, али се једва могао држати на ногама и тако се љуљао, као човек, који је попушио какву врло јаку цигару. Глад га је све већма морила и мучила. Мисао, да ће у овом великом граду, где никога не познаје, тотално пропасти, једва да га је занимала. У овом тренутку само је о томе мислио, како би набавио што за јело.

Прво прегледа своје ствари, што га међу тим ни мало не утеши. Осим одела, што га је на себи имао и неке старе горње хаљине, све је већ дао у залогу. А ручати мора, и то ручати много и добро.

У мислима обигра оно мало својих познаника, од којих би с надом на добитак могао да заиште новаца у зајам. Кад му уједаред засјаше се очи од радости. Паде му на ум Михајило Попов, неки имућан и добар млад човек, који не одрече никад ништа својим пријатељима. И њему беше пријатељ, јер се познали још у Полтави, где су много веселих часова провели. И сад се сети, да је Попов више пута рекао, да ће у другој половини новембра доћи у Петроград и да ће четир седмице становати у „Hotel France“-у.

— Како да ми то није пре пало на ум! Сто рубаља ће да ми да без премишљања и онда ћу да бацим својој газдарици њене новце, а Анушки ћу да купим позлаћен брош са стакленим рубинима.

Живахно подскочи. Ни глад га више није морила. Шта ће пак бити онда, кад потроши од Поповог добивене рубље, на то није ни мислио.

— Анушка, огртач мој! — викну на поље у ходник и — ужурбаној девојци причврљи пољубац на образ јој.

Дошавши на улицу, махне на кочијаша, јер му се смешним чинило пешице ићи, кад су му сто рубаља тако рећи већ у шпагу.

Кола стадоше пред свратиште.

— Чекај! — рече Гризлов кочијашу. — Требаћеш ми још.

За тим оде унутра, да се након пет минута као смрт пребледео, посрћући, врати натраг. У хотелу су му рекли, да је Попов добио те-

бима и ту срећу, да је и тај завод затворен и да га је истом окупациона влада на молбу митрополита Косановића из мртвих васкрсла. Али како? Док је стара богословија била у Бањалуци, нову су смјестили у Рељево, у једну пустару, у један забит крај, гдје на близини није било ни села ни цркве какове. Калај је стекао заслугу за то, да је овај завод у шуму бачен, јер га је Косановић био прву годину отворио у Сарајеву, али он је ту сметао Калајевој милости, јер су богослови могли долазити у додир са сарајевским грађанством, а то се Калају није допало. Не ће Калај да православно свјештенство буде васпитано како се пристоји, него он је хтио да православним Србима да за свјештенике људе, који осим часловца и псалтира ништа друго не знају; људи који ће се као шумски васпитаници плашити и стидити и од његових жандара и полицаја; људе, који изим Бога на небу и Калајеве милости на земљи никога другог не ће знати и познавати; људе, којима би и душа била црна као што им је риза свјештеничка; људе, који ни с људима не ће знати као што ваља општити, а камо ли своме стаду пастир бити; људе, којима богословија не ће бити завод за васпитање, него казненички завод за препорађање и кварење срца и ума, кано што су некад били „јаничарски институти“ у Цариграду.

И пропишта срце у Србина православног, али Калај још и сада не ће да чује и знаде за сузе народне и за своју погрјешку и срамоту, него на мјесто да покаје увреду православним Србима он им се једнако смије у брк и довиђује кућерке и штале око богословије у Рељеву. Доиста један богу вапијући гријех и један нечувен примјер дрскости!

Како је год Калај био немилосрдан, те бацио богословију у Рељево тако је исто сиграо се с њоме и касније. Прво јој поставио за ректора архимандрита Николајевића, али на скоро се смислио, те га те службе ријешио а поставио Петрановића. Но ни овај му су није свиђао, те га је претпрошле године бацио у пензију а поставио Тому Алагића, Али овај се мање скрасио на ректорској столици но ако, јер ево ове године прије неколико дана донесе званичан лист објаву да је и он бачен у пензију и да ће га сад замјењивати Филип Милошевић. Са богословијом иде дакле исто као и са митрополитима-епископима: један по један ректор пада и крха врат, а што која промјена више, завод све то ниже.

А како год је са ректорима, тако је и са професорима на богословији: једнако један другог одмјењује и то све гори горега, неспремнији неспремнијега. Исто је тако и са устројством богословије: из године у годину је преустројавају, само да би се дјелокруг и уплетање владино што више проширило, а митрополитов надзор што већма сужио и ограничио. Дотле је већ дошло, да се ђаци и професори стиде доћи у Сарајево, само да избјегну одговарања на питања Сарајлија: „Шта има новог у богословији“. А новине — фала Богу! — чује се увијек и то увијек на саблазан цркви и цијелом српско-православном заводу; јер тамо никад саблазни не престају. Природно је са свим; виде млађи, што чине старији, па гледају, да за њима ни у чему не заостану. Шпионажа, деницијација и деморализације расту и бујају и у богословији као и по свој Босни и Херцеговини; сад туже професори ђаке влади, сад ђаци професори; сад се води истрага против професора, час против ђака; час се отпуштају, премјештају или само казне професори, а час ђаци. Срамота нас је, да изнесимо све на јавност, а доста је ако речемо, да је тамо прије неколико година вођена истрага због најсрамнијих дјела између два ђака, а ове године ево једна слушкиња позива суд, да јој брани образ и част од професора Б. Н. В., једном се пак самој влади учинила сумњива манипулација професора са новцем за издржавање питомаца, а другом је приликом послао митрополит укор професорском збору ради картања.

Разумљиво је сад са свим, да ни ђаци ни богословија не могу бити друкчији, но онаки, каки су данас. Ми њих не можемо ни кривити, јер ни на врби не може друго ништа родити; ђаци су плод оне биљке, на којој расту. Жалосно, али је истина, па чему се српско-православна црква у Босни и Херцеговини има добром надати од свог свештеничког подмлатка? Но морамо и то наспоменути, да би по устројству богословије ђаке имала бирати сарајевска конзисторија, па ни то не бива, него влада и преко конзисторије бира и шаље ђаке у богословију, а по ћефу одбија кандидате конзисторије; не гледа се ни на квалификацију, коју закон прописује, јер нити га верма влада, нити га се држи конзисторија; него одлучује пријатељство, протекција и дубљина џепова.

Наставни план постоји, али на папиру, јер у богословију долазе таки хетерогени елементи, да се професори плана не могу држати све и да хоће, али на жалост не показују баш најмање ни воље. Но најгоре је, што тај наставни план није никако ни удешен према домаћим приликама и потребама, а ни многи од професора није у стању да му може удовољити.

Све је а ма све баш наопако удешено и извраћено. Богословија у Рељеву и није богословија, но карикатура од богословије, једна брука и срамота.

ПРОГРАМ СРБА У ДУБРОВНИКУ.

Дубровник, 6. октобра 1894.

Одавна се нисам јавио цењеној „Застави“ одавде из Дубровника, а одавно нисам је ни видети могао, јер на жалост она је за нас забрањена.

Остављајући да Вам другом приликом опширније пишем о овдашњим приликама, хоћу овај пут да Вам саопштим неколико речи, из којих би се са програмом Срба у Дубровнику упознати могли.

У след полемике, која се развила са овдашњим злогласним хрватским листом: „Црвена Хрватска“, написао је овдашњи родољуб Матеја Харловић у 41 броју „Дубровника“ чланак, у којем је, нарочито у другом му делу изнесен наш програм, у колико га се у нас развити може.

Тај важни део истог чланка ево вам саопштавам, пошто је по свој прилици дотични број, који сам Вам послао појела хрватска помрчина, а Ви га донесите читаоцима цењене „Заставе“; исти гласи:

*

„Црвена Хрватска“ од суботе бави се у нарочитом чланку искључиво српском странком и каже, да су Срби у Дубровнику ништа. Излишно је побијати неке њезине разлоге, које смо сто пута побили, а још излишније оне, који си тако неосновани да сами по себи падају. Главно је то, да док „Ц. Х.“ тврди, да су Срби у Дубровнику ништа, сав њезин рад, све њезино писање, све хрв. акција има предметом увек Србе, само Србе и једино Србе; дочим се показује према аутономашима толико слатка и блага, да би је на рану привио, чим доказује белодано своју љубоморност ради компромиса између нас и Аутонома. Нас кори да ми криво тумачимо компромисе, да држимо да су они обвезни само за аутономе, и иде толико далеко у заступању туђих интереса, да се очито види, да се писцу врзе по глави један компромис на темељу верске ексклузивности као онај у Котору. Ми мислимо да Хрвате не би имала бољети глава ради компромиса, у који они за ништа не улазе. Аутономи су ту, који ће ваљда знати заступати своје интересе и пробитке, а колико ће они знати бити захвални „Црвеној“ за овај нетражени патроцинij — то не знамо.

„Ц. Х.“ пише, да смо ми „створени од човека, који није знао шта је чинио, а сад једе хрвацки хљебац и вређа приватно хрвацки народ, кад год му се пружи пригода.“ По овом би се рекло, да смо ми испали из пера тога човека, што није истина, јер смо ми на овој српској земљи самоникли, нити је требало да нас когод ствара. Ми смо Срби, јер нас је ова груда српске земље такове на свет дала, јер што год она здрава, крепка и незаражена породи и однише — то мора да је српско, да српски мисли и ћути. Дакле то је до земље, што смо ми Срби, такове нас ова земља даје. Ако су наши суграђани као учењаци озбиљни, мислиоци дубоки, карактери светли, умови универзалне способности, познаваоци свестрани нашега народа његових традиција и аспирација, здравом науком поткрепили у нама урођено уверење да смо Срби, — то је за нас часно и ласкаво, те нека им је с тога од нас вечита хвала. Оне пак речи: да становити човек „није хрватски крух“ тако су мудре и паметне да нас чисто терају да правимо вицеве. E se non ridi di che rider suoli? — Ако неко ради за академију нешто што нико није кадар да уради како он, и за тај свој тешки рад прима размерну плату — он одмах једе хрв. крух! Али академија није хрватска. Она је ув наслов: Југословенска Академија, у свему земаљски завод, који постоји дотацијом земаља Хрватске и Славоније, дакле новцем хрватскога и српскога народа; а колико Срби у тим земљама плаћају порева, ми упућујемо „Црв. Хрв.“ да се обавести код једног Хрвата, наиме код дра Исе Кршњавога оделног предстојника за наставу код земаљске владе у Загребу. Даље „Ц. Х.“ о нама пише: „Они су се зауставили на нијекању хрватскога народа, хрватскога језика, хрватскога имена и хрватске политике, у тому не знадоше супроставити никакве идеје, никакве политике, никаквога програма, већ само некакво банално свесионо српство, чије су се границе стезале и растезале прама стадију болести, у ком се налазила њихова угријана фантазија“. — Ко хоће да хладно мисли, уверће се недвојбено да је посве приличније и лакше да хрватска права, програми, политика, идеје, финанције, војска и т. д. буду плодови угрејане фантазије, а да наша проста једноставна идеја, Српство, буде израз нашег природног уверења. За тако просту мисао не треба угрејане ни болесне фантазије. Али само болесна и угрејана фантазија може замислити Потемкинова села, о којима толико говоре хрватски политичари. Еле, уверење о Српству добили су Дубровчани, који хладно и трезно размишљају, које и данас цео изображен свет држи првацима у науци, а исти их Хрвати зову себи за највише учитеље, и њиховим се делима диче и користе, а да су ти Дубровчани имали болесну фантазију, чекају и они и ми, да Хрвати то докажу. Српство?! Истина ми смо свим хрватским фантазмагоријама супрот ставили само наше Српство, али то само Српство у себи је шира и потпунија мисао, него ли све тобожње хрватске идеје и маштаније. Заслепљени хрватски политичари не могу да појме сву идеалност и лепоту њену. Она је за њих увишена, па је мрачњаци и пузавци не могу да схвате и појме. Она је никла на овом српском тлу; бујно је расла у здравом народу, који није мржњом ни фанатизмом заслепљен; она је негована од свих паметних Дубровчана, који су увидели и без покривених сврха, свету показали, да је наше Српство културна и душевна заједница целог народа; да је наше Српство слободна мисао, јер свакога поштује без обзира на веру; да је наше Српство љубав, јер љубављу брати и сједињује што је временом било разбраћено и раздељено; да наше Српство значи напредак, јер утире пут здравој просвети и науци. Српство?! Могу ли хрватски политичари да схвате све бајне чари те узвишене мисли?

Ми одговарамо: Не, јер не ће да уваже ни признаду чињенице, које су јој живот дале. Српство је мисао, у којој се стичу све племените мисли, што је напредно човечанство икада зачело, мисао тако велика и потпуна, да јој не треба политике ни програма. Она је сама себи доста. Она је сама себи сврха. Јер она значи културну заједницу, себичњаци јој се опиру; јер значи једнакост и верску толеранцију, фанатични ексклузивисте је прогоне; јер она значи љубав, братство и слогу, тесногруди је егоисти мрзе; јер значи напредак људског духа, натражњаци и мрачњаци на њу дижу крсташке војне; јер је узвишена, ниске душе не могу да је појме; јер је велика, уски је умови немогу да обухвате. Али поред тога она оријашки напредује, и јао томе, ко јој на пут стане.

Оволико једном за вазда.

ДРУГИ ОДЗИВ
на „Један предлог српском учитељству“.

Под горњим насловом изашао је у 139. бр. цењене „Заставе“ чланак, у ком се преч прота и члан СНП Савета г. Јован Борота, непосредно обраћа српском учитељству са питањем: ко да буде главни школски надзорник или референт?

На то отворено и за учитељство ласкаво питање, одазвао се већ један мој друг у 147. бр. цењеног овог листа, и с погледом на његове умесне разлоге било би готово излишно и насртљиво, да се и сам у тој ствари пера лаћам; јер не мислим његова мишљења о потребној „стручности“ школског надзорника, ни с које стране побијати. Што је о томе рекао, рекао је: промишљено и коректно.

Што се мене лично тиче, имам приговора само на онај пасус пошт. колеге, где вели: „Учитељству је непозната спрема сваког појединог, који би то место компетовати могао“. То је, по моме мишљењу, строга осуда за учитељство. Када би заиста наступиле такве срећне прилике, у којима би учитељи, као најпозванији фактори имали безусловно право да решавају о истакнутом предлогу, они би без сумње знали истаћи такву личност, која би својом спремом достојна била да заузме тако важну пошту, као што је главно школско референтство. Данашње наше учитељство будним оком прати сваки напреднији рад у нашем школству, али је малаксало надом, да ће бар у данашњим приликама видети на том важном месту човека из свога кола. Па и сам не налазим разлога веровању: да би и у самом случају изненадне оставке садашњег заменика главног школског надворника, утецајем пречасног госп. проте Бороте учитељски кандидат ма и провизорно за главног школског референта постављен био. Па с разлога тога, а и умесних разлога, које је мој пошт. друг у 147. бр. цењене „Заставе“ изнео, јављам онима, који су у овој ствари и мишљење моје маленкости желели чути, да ја одлучно нисам за „гласовање“; по што и сам поштовани предлагач не може поуздано рећи: када ће се врата саборнице широм отворити.

Оставимо, дакле, за сада ово питање in suspenso, а наступи ли једном време, да се упитно знање узмора стално попунити, учитељство за цело не ће скрштених руку седети.

Ово је моје мишљење, које је — ув израз признања према пажњи и предусретљивости пошт. предлагача — основано на многодишњем стеченоме искуству о расположењу меродавних фактора према оправданим жељама срп. народног учитељства.

—ш—ј—

ВЕСТИ ИЗ СРБИЈЕ.

О к р и з и. И страни листови почињу да претресају вести о кризи. Бечки и пештански листови сад са неком извесношћу пишу, да ће у скоро бити не само делимичних промена, него врло лако могуће и самога правца политике. Један пештански лист пише: „Ми испрва нисмо веровали, да ће ускоро бити озбиљне министарске кризе у Србији, придржавајући се последњег разговора Николајевићевог у Темишвару. До душе Николајевић је рекао, да ће гледати, да се попуни кабинет хомогеним елементима (да буду сви чла-

---

леграм и да је отпутовао влаком, што иде у подне. Као каква хавет, што халапљиво опружује своје голе наге руке, стојала је сада пред духовним очима му самосвест о грозоти положаја му.

— Боже, шта ће бити од мене! — мрмљао је. — Зар сам дотле дошао, да ми просити ваља?

— Куда ћемо, господине? — питао га је глас иза леђа му.

Стресе се, кад виде пред собом кочијаша, кога треба да исплати.

— Одмах само да купим нешто...

Преварен у нади, он полако, неодређено пође да корача напред. Глад, која му цревa раздираше, у засенак оде испред оне мучне мисли, од куда ће да набави 30 копјејака, којима би кочијаша да исплати.

Снага га напушташе и с великим напором могаше да се вуче даље. Крај њега полако ишла кола и невини кочијаш, ни слутио није, какве муке муче младића због њега.

Наједар убрза своје кораке, не би ли стигао неку младу, елегантно обучену женску, која је пред њим ишла. Одлучио се, да се обрати каквој женској, јер се надао у женске више саучешћа наћи.

По све растројен, једва собом владајући, стигао је женску и дршћућим гласом јој рече:

— Милостива госпођо, преклињем Вас живим Богом...

Женска се окрене и зачуђено погледа у непознатог младића, који се усудио, да је ослови. Оближња гасна лампа осветли јој лице. Беше то млада, врло лепа женска; великих, тавних очију. У први мах изгледаше као поплашена, кад у непосредној својој близини опази фијакер, умири се.

— Шта желите? питала је.

Гризлов не умеде одговорити. Лепота ове женске, толико је утецала на њ, да су му на уснама изумрле речи. Глава му се занесе и он се ухвати за зид, да не падне.

Лепа женска све већим чуђењем гледала је на њ и очима јој се огледало дубоко саучешће. Као да га је разумела, шта хоће, јер ено рука се изгуби у шпагу, да новчаник потражи и извади. Гризлов силно поцрвени.

— Не... не, госпођо, ви сте ме криво разумели.

— Па шта хоћете самном?

— Љубим вас!

Црте на лицу лепе женске променише се. поглед јој беше у један исти мах претећи и уплашен. Дигнутим, јаким гласом дозове недалеко стојећег редара и рече:

— Заштитите ме од овога човека! Он је луд!

Но пре што је редар могао да метне своју руку на њ, Гризлов се срушио на каменом постављену улицу.

Милован.

нови напредне странке), али за то ипак није се помишљало на озбиљну кризу, јер је он рекао, да ће се ипак придржавати неутралне политике. Говорећи даље о вестима „М. Нов.“ да ће бити промене, за то што више нема оне пређашње снаге и што је међу чиновницима настало не вермање претпостављених и што је настао прави неред, наставља речени лист, да не само Николајевић, него и сами меродавни фактори помишљају, да треба да буде промене. Према разноврсним вестима београдским не би се могло тачно одредити, која странка има највише изгледа да дође на управу, али можемо тврдити, да ће бити важних промена и самог политичког правца. Са досадашњим ресултатом неутралне политике није у земљи нико задовољан“. — Тако пештански лист. И немачки неки листови говоре о промени политике у Србији, али они наводе само промену унутарње политике.

*

Породична унапређења. Вук. Ј. Петровић „најспремнији“ министар финансија, снабдео је фабрику дувана новим чиновницима у сваком погледу спремним, и достојним. На име Вукашин је поставио за настојника дувана добро познатог Ђоку Хаџи-Живковића, бив. осуђеника за крађе у општини београдској; и Ђорђа Ј. Петровића, свога брата, који је такође као бивши полицијски чиновник био светла карактера. Сем тога свога једног зета П. Богдановића поставио је за цариника београдског (благо царинским приходима!); други пак зет, Ђ. Поповић, унапређен је једном класом.

*

Берза. У „Трг. Гл.“ изашао је јуче опширан проглас на српске трговце и све друге грађане, да својим учешћем помогну, да се што пре оснује берза у Београду. Осим тога донео је речени лист и закон о јавним берзама, што би сваки трговац требао да набави. Патриотизам налаже свима трговцима и богатим и сиромашним и свима грађанима, којима је могуће, да се уписују за чланове и посетиоце берзе. Овака једна установа може врло много да допринесе, да се Србија емавципује од бечке и пештанске берзе.

Поглед по свету.

— Пут краља Александра. У недељу у $2^3/_4$ сахата по подне стигао је краљ Александар са својом свитом из Берлина у Беч. Краљ је одсео у гостионици. На станици дочекао га је српски посланик у Бечу и чиновници посланства, осим тога многи свет. Краљ је у понедељак пре подне примио грофа Калнокија у подужој аудијенцији. У среду се враћа краљ у Београд јер ће се кабинет данашњи изменити, како се мисли само делимично.

— Болест руског цара. У недељу је цару воља за јелом пошла на боље и осећао се лакше. Остало стање болести остало је при старом. У Бечу у руској цркви одржана је служба божја за здравље царево. Ту је присуствовао руски посланик Лобанов и руска насеобина. У Паризу наредио је арцибискуп, да се у свима црквама држе службе. У Грчкој такођер је наређено, да се у целој држави држе службе. У Атини присуствовао је служби и руски адмирал Авелан. — У понедељак у вече стигла је у Ливадију принцеза Алиса, невеста царевићева у пратњи великога кнеза Сергија. Вереће се обавити у присуству цареву у побочној соби до собе цареве, која је спремљена за цркву. Том приликом пећи ће принцеза из римске у православну веру. На све стране интересује се о здрављу цареву, јер је његов живот за мир у Јевропи врло драгоцен.

— Накнадни избори у Белгији. Држи се, да ће у Бриселу конзервативни католици одржати изборни мегдан и да ће тиме добити јаку надмоћ у сабору. На другим местима помажу либерали социјалисте, и опет социјалисте либерале. До сад је оваки резултат: Изабрано је 104 католика, 19 либерала и 29 социјалиста Католици ликују, јер су се врло бојали, да не ће остати у мањини. Но тим јача ће борба бити у сабору, јер социјалисте располажу бројем, који ће у сабору импоновати.

ДОПИСИ.

Перлез, 8. октобра. (Четворострручно уморство.) Будимпештански листови, а наиме „П. Лојд“ донеле су разне вести о грозном уморству, које се у претпрошлу суботу код нас десило, а ни једна та вест не одговара правом догађају.

Наиме ти листови истичу, да су тај покољ Срби учинили, а то не одговара истини, пошто су дотични кривци Румуни, који су се амо доселили, а по занимању чобани. Убиство је извршено по причању Маринчевом на следећи начин:

У дућану Л. Кершнера седео је Глиша Маринац, који је уједно важио као добар пријатељ и комшија, коме је Кершнер сваку своју тајну поверио и пио је ракије. Но између 7 и 8 сахати у вече ступе браћа Перц са пуним џаком кукуруза и изруче на патос са примедбом: „Ево Чиво кукуруз, па број.“ (Јер треба знати, да наш свет три кукуруза за 1 новч. продаје и тиме многе наше куће пропадају, а Чивути се тим богате, јер већина по нашим селима су Чивути кремери). У исти мах, кад се Кершнер сагнуо да кукуруз преброји, млађи Перц заману гвозденом шипком по глави Кершнеровој, те га одмах после ударца склептају и ножем закољу. Међутим су зликовци дућанска врата притворили. На жагор, који се у дућану дешавао, дотрчи из побочне собе Кершнерова жена, коју такође ударе прво гвозденим штапом по глави и ножем закољу. Та иста судбина снашла је и девојче од 8 година, које се уз матер приљубило било, молећи зликовце, да им матер поштеде, но ови нељуди заклаше и њу као јагње. Рана на врату је тако велика, да човек може целу руку у нутри турити. А мушко дете од 11 година, које се бегством хтело спасти, заклаше у авлији, за тим га унесоше у предсобље.

Око 9 сахата, даклем сахат доцније, био је писац овога дописа сам очевидац грозног призора, који се не да описати. Све беше од крви попрскано.

Оно, што су „Браник“ и други листови писали, да су зликовци тобож па берзи своје имање проћердали не стоји, јер они нису никада ништа имали. И дан данас су туђи пастири. А што „Лојд“ вели, да су еспап похарали и повац однели, то све није истина; истина је, да су све папире и књиге, које су у брзини дочепали, уништили, које су од реда примитивно вођене.

Исто тако нису се сами суду пријавили. Жандарима је тек у недељу зајутра око 9 сахата пошло за руком, да на Маринца наиђу, где на врућој фуруни суши хаљине, на којима се могло добро распознати крвави трагови. Кад су га ухапсили и ставили питање: За што су хаљине крваве? Изговарао се, да је два телета заклао. Но тек око 1 сахата после подне признао је, да су браћа Перц у његовом присуству злочин починили. За тим да је он (Маринац) хтео жену и децу бранити. Но ови су му претили, ако не буде миран и ако их ода, да ће и њега убити. Маринац је до сада као поштен човек важио, но ова друга два су као сумњиви познати, наиме млађи, коме је тек 19 година више је пута судски због крађе и туче кажњен био. Сви изгледи сведоче, да је уморство пре из освете, но буди из чега другога учињено. А децу су по свој прилици с тога поклали, да их не одаду, јер су деца Маринца добро познавала. Једино се служавка за времена бегством спасла.

Приметити је нузгред, да је Киршнер пре десетак година са 40 фор. овде дућанац на крају места отворио, па је за то време, како му имање цене, осам хиљада форината стекао. Вели се и то, да је у свако доба ноћу кукуруз куповао и за њега ракију точио, а људима, који су у невољи кукуруз му у напред продали, наплаћивао им је за дуплу метарску центу 2 фор. Тако се бар по месту говори.

Како сам обавештен, Маринац је све подробно истражном судцу испричао, само не признаје, да је активно суделовао, али држи се, да је и он ипак учасник био. На против, оба Перца све поричу поред свег тога, што су и њихове хаљине крваве нађене, а има и других оправданих доказа, које их терете.

Исто тако поговара се, да је Маринац дужан Кершнеру 500 фор. које је од године на годину метер по метер у напред продавао: па можно је, да се тим грозним средством хтео дуга опростити.

Имам још и ову лакомисленост да прибележим: Млађи Перц замоли жандара у среду у вече, да му попусти ланце, да може вечерати. Жандар му жељу испуни и изађе на поље службеним послом. Но на његово изненађење, кад се после 5 минута натраг вратио, соба беше празна, зликовац је прозор разбио и умакао, те још до дан-данас није ухваћен. То вам је све, што се до данас о грозном делу докучити могло. Што буде даље истрагом докучено — јавићу вам. **К—н.**

Књижевност.

Најновија свеска „Дела“. Добили смо свеску за јули и август месечног листа „Дела“, који надмашује све, што је у том погледу наша књижевност показала. Ова је свеска дебела књига од близу 350 страна и пружа најразноврснију и најбогатију садржину. Доста ће бити, да ту садржину покажемо. Она сама за себе говори. Ево је:

I. Забава: 1. Црни хлеб, (Петефи), од С. Д. М. 2. Хајдук Станко, роман Ј. Веселиновића. 3. *** песма Р. Одавића. 4. Отац, прича Мил. Павловића. 5. Уједињењу, из („Пламенова“) песма Р. Кошутића. 6. Опсада Севастопоља, прича грофа Л. Толстоја, превод Св. П. 7. Кроз гробље (опажања и биљешке приликом путовања кроз српску земљу под Турском) од П. Балканскога. 8. Погрешила, цртица из Мостара, од Св. Ћоровића.

II. Наука: 9. Источно питање, студија дра. М. Ђ. Миловановића. 10. О трусу, популарна расправа дра. Св. Радовановића. 11. Један лист из историје српскога народа у Далмацији у 1596. год., расправа проф. Ј Томића. 12. О мирису, расправа проф. Добр. Ружића. 13. Немачки универзитети, од С. Томића.

III. Књижевности: 14. Шилерове драме, критичке цртице Х. Лилера, 15. Један прилог објашњењу карактера Шекспирова Хамлета, од дра Ђ. Николића. 16. Издања Срп. Књиж. Задруге у 1893. год., од проф. Св. Ст. Симића.

IV. Писма: 17. Уметничка изложба у Бечу, пише П. Лагарић. 18. Из Женеве, пише Н. С. Петровић. 19. О народностима у Турској, пише Галиб Ефендија. 20. О аграрним односима у Босни, пише Србин из Босне.

V. Друштвени живот: 21. Неколико мисли о чиновништву, од М. П. 22. Из живота, (Смртна казна и морал — Српска мисао — Тровање оловом — Из среске канцеларије), записи дра. Л. Димитријевића. 23. Позоришни преглед, (Јованка од Арка, историјска драма Ј. Фабра, Хенрих III. и његов двор, драма Ал. Диме), реферати проф. М. Драгутиновића.

VI. Хроника: 24. Научна: О постанку морских и ваздушних струја; о фотографији комета, по Z. G. S. саопштио проф. К. Ф. Ковачевић. 25. Друштвена: Царински приходи, саопштио Ст. М. Протић. 26. Критика и библиографија: а) Nationalgefühl, од G. Brandesa реферат дра. М. Миловановића. б) Прве жртве, приповетка из срп. прошлости, написао Андра Гавриловић, реферат Б. П. в) Статистика Краљевине Србије. Књига III., реферат Ст. М. Протића. г) Историја православне цркве до деобе цркава. Написао К. П. Побједоносцев, превео Дим. К. Михаиловић, реферат Ст. М. Веселиновића. д) Крај обала Охридског Језера, белешке из 1892. год. Бранислава Ђ. Нушића, реферат К. Ф. Ковачевића. д) Српска синтакса. Написао К. Миленовић, реферат дра Ђ. Ђорђевића. ж) Краћи реферати: Позиви и одзиви или радња појединих српских архиепископа у митрополији карловачкој око подизања српских школа и стварање фондова за њихово издржавање приопштио прота Д. Руварац; Историја Српске Православне Цркве од првих десетина VII. в. до наших дана, од арх. Нић. Дучића; Ободска прослава, спев Рад. Рогановића; Безименом „Мостарцу“, спев Радоја Рогановића; Успомена на Карола Милодановића, написао др. Душан Петровић; Zadarski i Ragjinin lekcionar. Za štampu priredio Milan Rešetar; Македонско-славянскій Сборникъ съ приложеніемъ словаря, составилъ П. Драгановъ; За взаимната земѣна на яснитѣ и тъмнитъ съгласни въ новобългар. языкъ, отъ Др. Матовъ; Sur les intégrales eniformes des équations du premier ordre ut du genre zèro, par M. Petrovitch; Sur les zéros et les infinis intégrales des équations differenticlles algébriques, par M. Petrovitch; La politique, par Charles Benoist; Izrael chez les nations, par A. L. Beaulieu; La Bosnie et l'Hercégovine par G. Lescure. 27 Из листова наших и туђих: Просветни гласник, св. 5. и 6.; Vienac, бр. 26—30; Българска Сбирка, Мысль, Български прѣгледъ; La semaine litteraire бр. 23.; Annales de Géograpie свеска 13.) 28. Белешке.

Ова обилата, пробрана и тако разноврсна садржина сведочи, да овај књижевни месечник све боље напредује, што га све то више препоручује српској читалачкој публици; тако се и надати, да ће „Дело“ већ у првој години својој ухватити јак корен, и тим постати стабло, које ће лепа плода доносити. А да то буде, треба га подржавати обилатом претплатом и иза границе краљевине; требало би „Дело“ пазити као нашег опћег јединца своје врсте, те радити, да постане живом душевном свезом раскомаданога Српства.

Како се мора наш „Летопис“ застидети пред овим часописом!

„Дело“ излази у Београду под уредништвом Стојана М. Протића, сваког месеца у свескама од 12—13 табака, а цена му је на три месеца 5 круна.

* * *

Изашла је овогодишња четврта и последња свеска **„Летописа Матице Српске“** са овом садржином: I. „И. С. Тургењев“ књижевна расправа од Ј. Максимовића. (Свршетак). — II. „Ноћ у Фрушкој Гори“, песма Милана Савића. — III. „Поглед на Локеове мисли о васпитању“, од Мите Нешковића. (Свршетак). — IV. „Када је удареп темељ и када је сазидана Душанова црква св. арх. Михаила и Гаврила у Бистрица код Призрина“, од Јована Радонића. — V. „Цар Лир“. Трагедија у 5 чинова Виљема Шекспира, превео Лаза Костић. (Свршетак). — VI. Књижевност: „Црте из бугарских народних и књижевних прилика“, приказао Љ. Л—ћ. — „Успомене из народног покрета 1848. и 1849. године“. Написао и на свет издао Новак С. Голубски, приказује А. Ђукић. (Свршетак). — VII. Говори у седницама књижевног одељења „Матице Српске“: У спомен Стевану Стевановићу 24. септ. 1894. говорио Милан Савић. — VIII. Изводи из записника књижевног одељења и одбора 1894. г.

Вести из места и са стране.

Мило за драго. Кад је краљ Александар био ових дана у Будимпешти, донео је собом читаву гомилу ордена таковских и св. Саве и наградио је њима угарску господу. Угарска господа опет почаствовала су краља Александра власништвом 86. пешачке пуковније. Па не само да је краљ Александар постао „власник“ у Аустро-Угарској, него ту почаст ужива и српска несрећа, раскраљ Милан. Рука руку миње!

Стечајни испит. Јуче у уторак положио је у Новоме Саду пред конзисторијалним изасланством стечајни испит сомборски ђакон Ђорђе Павковић.

Изборно право Кошута II. Како јавља „Мађарорсаг“ изјаснио се министар Векерле о изборном праву Фрање Кошута у круговима неодвисне и четрдесетосмашке странке: „Ја не купујем мачке у џаку и кажем вам отворено, ако Фрања Кошут изјави, да ће положити заклетву верности, не ћу имати никаква приговора против њега и ви га можете што се мене тиче и без противна кандидата бирати за посланика; али док то не буде, ја ћу против њега употребљавати свако средство.“

Шта стаје пушење. Министар финансија у Аустрији изнашао је своте, колико се у Аустрији потроши на пушење. 1888. године износила је ова свота само 77.647.976 форината. Од то доба расла је ова свота из године у годину. За првих шест месеци ове године износила је ова свота већ за 1,133.585 фор. више, но што је то било за по године у 1893. За годину 1895. исказана је ова свота у прорачуну са 88,687.000 фор.

Нов водени вулкан у Француској. Један француски мерник бавио се недавно у близини Сен Елијена научним испитивањем. Кад је бушењем земље дошао на 500 метра у дубину, избије великим шумом из земље извор, избацујући воду 26 метара у вис. Тај водени млаз је толико исто висок као и Стокр на Исланду, а тако исто је и топал и кисео. Француска академија наука хоће да пошље једног стручњака, да испита тај водени вулкан.

Горд у „занату“. Ових дана умрло је у бечкој опћој болници неки просјак, који је међу бечким просјацима важио за „капацитета“. Он је вршио свој просјачки занат само у неким улицама бечким. Упадао је у очи, јер је био висока стаса и имао је нежно лице, а одело му је казивало, ко је и шта је. Он није никога молио за милостињу; његово отрцано одело и вешто намештено изазивало је сажаљење. Ако се когод нашао, да му поклони читаво одело, он га је са захвалом примио и рекао је, да га мора продати, јер му није од потребе. За његов „занат“ требају само траже.

Од новосадског мађистрата добили смо ову објаву: „У смислу XXXVII. законског чланка од год. 1893. сви они војничко образовани народни војници, који су код опште војске, мрнарине, домобранаца или у резерви ове врсте оружија, или код жандармерије служили, за тим сви они војничко не образовани, који су са народно војничком позивницом (црвена) снабдевени, имају се 8. 9. 10. и 11. новембра текуће године у дворани нове магистратске зграде лично или писмено пријавити. Часнички аспиранти, духовници, теологи, особље војничког или домобранског званија и државни чиновници, послужитељи званија, чувари тамница и остало особље, финанциско и шумарско особље, особље железнице и дунавског пароброда, поштанско и брзојавно особље, сви часници комуникациони завода, творница и радионица, путници на мору или иноземству; они који су од народно војничке дужности ослобођени, заточеници тамница, болесници, за тим сви они, који на речени дан у недостатку јасни доказа и журни породични разлога на дан пријаве спречени буду, могу се писмено пријавити. За писмену пријаву добија се код магистратског војничког оделења (нова магистратска зграда, I. кат десно) „пријавна карта“ која се има тачно испунити и истој пријавној карти на леђи налази се јасно упутство. Приликом личне пријаве, има се последњи војнички документ (опросница, сведоџба, позивница) собом понети, приликом писмене пријаве имају се пак исти документи прикључити. У месту налазећи се народни војници који су држављани државног савета (Аустрија) заступљених покрајина и краљевина имају се на исти начин као и мађарски држављани пријавити. Сви они који се не пријаве и своју пријаву не могу тачно оправдати казне са новчаном глобом од 25 фор. до 100 фор. евентуално лишењем слободе.“

Новије вести.

Царевинско веће. Пред царевинско веће у Бечу изнесени су јуче законски предлози о недељном одмору и о одбору за рад, којима хоће да се умире радници. Уједно је тог дана отпочела расправа о реформама казненог законика.

Болест руског цара. Од понедељника на уторак спавао је руски цар пет сахата. Ишао је по подне да се шета по парку.

Немачки државни сабор отвориће се 22. новембра у новој саборској згради са великим свечаностима, којима ће и немачки цар присуствовати.

Кина и Јапан. Из Тиен-Чина јављају, да се у Сеулу воде преговори о миру између Кине и Јапана. — Лондонско-кинеско посланство не зна ништа о тој вести, али држи, да је невероватна.

Просвета.

Матица Српска.

Састанак књижевног одељења
24. септембра (6. октобра) 1894.

Председник поздравља чланове топлим речима, говорећи о напретку наше књижевности, о потребама њеним и завршује свој говор жељом, да књижевни рад матичин буде ове године обилатији, него што је био прошле године.

Затим позива члана дра Милана Савића, да говори у спомен драмском песнику српском Стевану Стевановићу.

Др Милан Савић у подужем говору свом рече ово:

Сваки бујнији покрет у животу народа ког потиче у првом реду из сазнавања потребе ма ког предмета, био тај идеалне или реалне суштине. Сазна ли се потреба, онда се буди у нама тежња доћи до предмета тог, која временом прелази у одушевљење. Остварати пак тежњу зависи од снаге и истрајности.

У нашег народа су бивали моменти сазнавања потребе, слободе, науке, књижевности, удобнијега живота, друштвених установа и т. д.

Омладина беше обично прва, која је у одушевљењу свом прихватила остварење таквих потреба. Један од првих покрета омладинских беше онај свршетком прве четврти овога века, а најлепши плод му беше оснивање „Матице Српске". Историја тог покрета па и доцнијих била би занимљива не само са конкретних успеха, већ и по психологији.

Наше гимназије беху расадница науке и књижевности већ у прво доба своје. Особито је новосадска имала у Шафарику, Видаковићу и у Магарашевићу поборнике и учитеље, који су омладину упућивали на рад и истрајност. Новосадски ђаци су први и покренули неку дружину, која је у Пешти и у Новом Саду живо радила на књижевности. Год. 1825. покрене Ђорђе Магарашевић „Летопис", који постаде на брзо средиштем наше литературе. Те исте године приказали су ђаци и прву драму нашу „Смрт Цара Уроша" од Стевана Стевановића.

Стевановић је био Новосађанин и осим те драме написао је још седам ода, од којих је изашло шест у „Летопису" год. 1826. а седма после његове смрти 1841. у Бачкој Вили.

Његове се оде одликују и језиком и стилом од осталих, а што је занимљиво, његова ода Вуку Караџићу штампана је у „Летопису" и новим правописом.

Сентименталности, те бујне жице у оно доба, нема много у њега, он је језгровит и радо би се борио. У трагедији његовој влада до душе та струја, али се даје предметом оправдати.

На њега се могу применити потоње речи Бранка Радичевића: „Много тео, много започео, час умрли њега је помео" — он умре у 21. години живота свог. Он је тежио за тим, да га народ не заборави; то се види из оде његове Доситију, у којој вели: „Тако умрети, јер пут тај води правом бесмртију!" Што је тежио, и постигао је: народ српски није га заборавио."

Говор беше саслушан с пажњом, а при завршетку одазваше се присутни са „Слава Стевану Стевановићу!"

Пошто је др. Илија Огњановић изјавио, да се ради многих послова не може никако примити више потпредседништва књижевног одељења буде за потпредседника једногласно изабран др. Стеван Павловић.

Затим би решено, да се у књижевни одбор бирају 8 чланова из Новог Сада и 4 члана са стране. Бирају се из Новог Сада Аркадије Варађанин, Јован Грчић, Милан А. Јовановић, Никола Јоксимовић, Стеван Милованов, Сава Петровић, Милан Савић, и А. Хаџић, а из Карловаца прота Јован Вучковић, Јован Живановић, Милутин Јакшић и Ђорђе Магарашевић.

После дужег саветовања решено је, да се у седницама књижевнога одељења говори у помен сваком умрлом члану. У колико се пак не би пријавио који члан књижевног одељења, да говори у спомен таквом умрлом члану, да учини то свагда секретар матичин. Уједно се умољавају ови чланови, да говоре у спомен покојницима: др. Михајло Полит Десанчић у спомен и славу Фрањи Рачком, Стеван В. Поповић Александру Стојачковићу, Милан Савић Мити Петровићу и Јован Вучковић Сергији Шакраку Нинићу.

Секретар напомиње, да би ваљало прославити стогодишњицу рођења Павла Јосифа Шафарика, која пада на дан 1. (13.) маја 1895. Прима се једногласно и члан Ђорђе Магарашевић умољава се, да у свечаној седници књижевног одељења говори у спомен и славу тог велезаслужног мужа по нас Србе.

Члан Васа Вујић подноси своју оцену на превод Есхилове трагедије „Оковани Прометеј" с јелинског језика од А. Писаревића. Своју стручну и исцрпну оцену довршује овако:

Укупни мој суд о целом овом раду г. Писаревића и предлог, који на основу реченог стављам, у томе је: — кад му превод „Окованог Прометеја" тако мало одговара оргиналу, не могу га у том свакидашњем, некићеном руху препоручити ни „Матици", да га прими у свој пристојни орган, него да му се врати, нека га у смислу наговештеном преведе."

Према тој оцени не прима се превод А. Писаревића, већ му се враћа, да га преради према примедбама оцењивачевим.

Јован Јанко Кнежевић подноси за „Летопис" свој чланак „Најстарија педагошка дела."

Издаје се на оцену члану А. Варађанину.

Никола Марковић подноси за „Летопис" своју путописну црту „Банатска Захара".

Издаје се на оцену члану Милутину Јакшићу.

Радивој Поповић подноси за „Летопис" своју педагошку расправу „Монтањ и Локе".

Издаје се на оцену члану Алекс. Јорговићу.

Пре завршетка седнице решено је још, да се идућа седница књижевног одељења држи, као обично, у току месеца декембра о. г.

РАСПИС НАГРАДА.

„Матица Српска" расписује из фонда **Јована пл. Наке Вел.-Миклушког** за годину 1895. ове награде и тражи, да се за њих напишу:

I. Ова дела:

1.) Роман, драма или шаљива игра, приповетка или новела из српског живота. Награда од 50 до 500 фор. — Рок Петров-дан 1895.

2.) Књига за народ о заразљивим болестима. Награда од 100 до 300 ф. — Рок Петров-дан 1895.

II. За саставке за „Летопис":

1.) Студија, монографија или расправа из српске историје.

2.) Студија или расправа о бројном, привредном и просветном кретању народа српског.

3.) Студија или расправа из српске књижевности.

4.) Земљописна или етенографска расправа, или путописи по српским крајевима и земљама.

Награда је за сваку такву студију, расправу или монографију од 50 до 150 фор. према величини и вредности дела.

Дела на расписане награде не могу писци шиљати под својим именом, него ваља да означе дела своја натписом или знаком. Име, презиме, карактер и место, где станује писац, ваља у особитом писму написати, писмо запечатити и обележити га оним истим знаком или натписом, који је споља на самом делу.

Само ће се она писма отворити, на којима је исти натпис или знак, који се налази и на делима, којима се награда досуди. Остала ће се писма спалити.

Рукописи се не враћају.

Награда се издаје тек онда, кад писац поднесе дело наштампано, осим ако с „Матицом" о том што друго не уговори.

Награда се губи, ако писац не изда дело своје на свет за годину дана, а међутим није што друго уговорио.

Писац је обвезан од свог награђенога дела, кад изађе из штампе, уступити „Матици" 25 комада.

Чланци и расправе за „Летопис" као и награђене новеле и приповетке штампају се најпре у „Летопису", а после остаје право и писцу и „Матици", да их могу прештампати и посебице.

Према количини преосталога новца „Матица" је вољна примати и по вредности награђивати и друга научна популарно-научна и забавна дела, остављајући писцима на вољу, да могу слободно бирати предмет.

Нарочито се напомиње, да је главна скупштина овластила књижевно одељење и одбор, да могу издати награду и оним чланцима и делима, која дођу и мимо расписане награде или која су већ стигла, па се налазе на оцени, и то у течају године и пре главне скупштине, ако књижевно одељење или одбор пронађе да припослати саставци заслужују награде.

Из главне скупштине „Матице Српске" у Новом Саду 22. септембра (4. октобра) 1894.

Председник „Матице Српске":

А. Хаџић с. р. секретар. **Милош Димитријевић** с. р. кр. саветник.

РАСПИС НАГРАДА.

„Матица Српска" расписује из задужбине **Јована Остојића и жене му Терезије рођ. Зозукове** за годину 1895. награду од 50 дуката за дело: „Живот и рад Павла Ј. Шафарика" с роком до Ђурђева-дне 1895.

А за расправе за „Летопис" расписује ове награде:

1) 50 дуката за засебне расправе о појединим струкама књижевнога рада Павла Ј. Шафарика, у колико се тај рад тиче нас Срба. Рок је за шиљање тих расправа: Ђурђев-дан 1895.

2) 100 дуката за расправе или монографије из историје Срба у Угарској, с роком до 31. декембра 1895.

Награда је за сваку такву расправу или монографију 10 до 100 дуката према вредности и величини дела.

Уједно се напомиње, да су из ове задужбине с роком до 31. декембра 1894. расписане ове награде:

1) „Живот и рад Саве Текелије", — награда 50 дуката.

2) „Историја српске књижевности за школу", — награда 100 дуката.

3) „Расправа о Буњевцима" за „Летопис", — награда 100 дуката.

4) „Историја српске школе у аустро-угарској монархији", — награда 50 дуката.

5) „Историја српске православне цркве у Угарској", — награда 50 дуката.

Рукописе на расписане награде не могу писци шиљати под својиу именом, него ваља да их означе натписом или знаком. Име, презиме, карактер и место, где писац станује ваља написати у особитом писму, писмо запечатити и обележити га оним истим натписом или знаком, који је с поља на самом рукопису.

Само ће се она писма отворити, на којима је исти знак или натпис, који се налази и на делима, којима се награда досуди. Остала ће се писма спалити.

Рукописи не враћају се.

Награда се издаје тек онда, кад писац поднесе дело наштампано, осим ако с „Матица" о томе што друго не уговори.

Писац је дужан од свога награђеног дела, кад изађе из штампе, уступити „Матици" 25 комада.

Награђене расправе штампају се најпре у „Летопису" а после остаје право и писцу и „Матици" да их могу прештампати посебице.

Из главне скупштине „Матице Српске" у Новом Саду 22. септембра (4. октобра) 1894.

Председник „Матице Српске":

А. Хаџић с. р. секретар. **Милош Димитријевић** с. р. кр. саветник.

Уредништву нашег листа стигло је на приказ:

Скупљени граматички и полемички списи Вука Стеф. Караџића. Књига друга. Свеска 1. Државно издање. Београд. Штампарија краљевине Србије. 1894. Цена 3 динара.

Летопис Матице Српске. Уређује А. Хаџић. Књига 180. 1894. Свеска четврта, у Нов. Саду. Штампарија српске књижаре Браће М. Поповића. 1894.

Kaćiperke. Teatralna biblioteka. Knjiga I. Br. 1. Sala u jednom činu od Moliera. Preveo Nikola Andrić. U Zagrebu. Knjižara dioničke tiskare. 1894. Cijena 25 nov.

Matice Slovanská. Sbornik nejlepších povidek a novel sboranskych článkuv a zprav o kulturnê-historickych promerech a úkolech slovanskich. Ročnik II. Číslo 19. a 20. Majitel, vydavatel a redaktor Karel Wolf V Olomuci. Tiskem národni knih- a kamenotiskárny Kramáre a Procházky.

Revue politique et parlementaire. Questions politiques, sociales et législatives. Directeur Marcel Fournier agrégé des facultés de droit, lauréat de l' Institut. Paris. Armand Colin et Comp. Éditeurs. 5. rue de Mézières, 5. Стаје годишње 25 франака, а излази сваког месеца у великим свескама. У октобарској свесци има чланак о данашњем стању у Србији, у њему је потанко описано укидање устава, са свима појединостима и са тиме у свези изнесена је тајна конвенција између Србије и Аустро-Угарске.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

НАЈВЕЋА СРПСКА КЊИЖАРА И ШТАМПАРИЈА БРАЋЕ М. ПОПОВИЋА
У НОВОМ САДУ „КОД СВЕТОГ САВЕ."

НАЈВЕЋА НАКЛАДА СРПСКИХ КАЛЕНДАРА
штампаних у 45.000 екземплара.

Сад баш изађоше из штампе наши КАЛЕНДАРИ ЗА 1895. ГОДИНУ:

НАЈВЕЋА НАКЛАДА СРПСКИХ КАЛЕНДАРА штампаних у 45.000 примерака.

ГОДИШЊИЦА највећи српски народни календар са одабраним сликама, поучним чланцима и БИБЛИОТЕКОМ ЗА НАРОД. — **Цена 50 новч.**

НОВОСАЂАНИН највећи српски народни календар са одабраним сликама и поучним чланцима за народ. — **Цена 35 новч.**

ЗАСТАВА велики српски народни календар са одабраним сликама и поучним чланцима за народ. — **Цена 33 новч.**

Осим ових великих календара изашли су нашом накладом још и МАЛИ КАЛЕНДАРИ, са лепим и одабраним садржајем за народ и то: **РУЖИЦА** најстарији српски календар; **ОРЛИЋ, СРБОБРАН, СРЕМАЦ, ЦРНОГОРАЦ, БОСАНАЦ, ЛАСТА, НОВОСАЂАНИН и ПЛАНЕТАР.** — Цена је ових календара **само 20 новч.**

ПРЕПРОДАВЦИМА ДАЈЕМО НАЈВЕЋИ КАЛЕНДАРСКИ РАБАТ
а ко за готово од горенаведених календара поручи
добија 33⅓% рабата

Тражимо поузданих растуривача овим народним књигама, који ће за свој труд награђени бити — попустом — највећим.

Осим српских имамо у богатом избору и других календара као: **словенских, хрватских, мађарских и немачких.** Надајући се што многобројнијим налозима

У НОВОМ САДУ на Сергију и Вакха 1894. С поштовањем
БРАЋА М. ПОПОВИЋИ.

✝

С дубоким болом у души јављамо свима сродницима, пријатељима и познаницима, да је наш добри и никад незаборављени муж, односно отац, деда, таст и свекар

НИЋИФОР ПОПОВИЋ
ПАРОХ СТ. БАНОВАЧКИ,

после трогодишњег тешког боловања навршив 60. годину свога трудога живота 1. октобра у 8 сати у вече своју племениту душу испустио, а 3. т. м. после св. литургије матери земљи предан.

Јављајући ову за нас тако тужну вест од срца се захваљујемо најпречаснијем г. Јефтимију Вукадиновићу, протопрезвитеру земунскоме; преч. г. г. Максиму Живковић, Спиридону Мауковићу, Милану Суботићу, Дамјану Прерадовићу, Стевану Шимићу, Јовану Поповићу и Јовану Протићу; даље поглавитом г. Плати Михајловићу, кр. кот. предстојнику; врлопоштованом г. Сави Бабићу, бележнику белегишком; овомесном општ. поглаварстоу и свему овдашњем грађанству и бившим парохијанима, драгога нам покојника, који га до вечне куће испратише, а тугу нашу својим саучешћем донекле ублажише.

Особита хвала и признање нека је преч. г. Милану Суботићу пароху багањичком, што се са нашим милим покојником онако лепом, онако искреном и срдачном беседом у св. храму за навек опростио.

Хвала нека је свима, а нашем добром покојнику

лака земља — и вечна спомен.

У Ст. Бановци, 4. октобра 1894.

Екатарина уд. Поповић, супруга; Аца, Паја, Марија, Љубица и Никола, деца; Лазар Поповић, брат; Даринка, Миленко, Миленко, Видосава, Милена, Милана, Борисава, унучад; Чедомиљ Марин и Јован Пештанац, зетови; Катица, Сока и Милица снахе — са осталом родбином.

✝

Свима сродницима, пријатељима и познаницима јављамо тужну вест, да нам се никад незаборављени јединац, брат и шурак

ВАСА ЈОЈКИЋ

у цвету младости своје 4. октобра т. г. после кратког али мукотрпног боловања свог у вечност преселио.

Уједно изјављујемо своју најтоплију захвалу овдашњем многобројном пошт. грађанству, које га је до вечне му куће испратило, а особито пречасном г. Ђури Страјићу пароху ст. томашком који нам је — при укопу драгог нам и незаборављеног покојника — својом утехе пуном беседом у неколико душевне болове ублажио, и тим ојађеном срцу нашем духовна мелема пружио.

У Турији 8. окт. 1894.

Гавра Јојкић ст. отац, Матрона Јојкић рођ. Грујић мати, Драгиња Травањ рођена Јојкић, Александра и Пава сестре, Авакум Травањ зет, Гавра, Светозар и Ранко нећаци.

ОГЛАСИ.

МОЈУ ДОБРОУРЕЂЕНУ
ШПЕЦЕРАЈСКУ РАДЊУ
продајем по врло повољним условима.
ВОИН ЈОВАНОВИЋ,
Нови Сад.

МАНУФАКТУРНА РАДЊА
ДИМИТРИЈА В. ЈОВАНОВИЋА
У БЕЛОЈ ЦРКВИ 2—3
потребује за своју радњу једног млађег помоћника, који се осећа као добар продавац, ступити може одма или кров 14 дана.

Власник Славко Свет. Милетић. За уредништво одговара: Милан Поповић. Српска штампарија дра Свет. Милетића у Новом Саду.